

1126

A MAGYAR HÍRLAP HÉTVÉGI MELLÉKLETE
2016. NOVEMBER 26.
SZERKESZTETTE: PETÁN PÉTER
MŰVÉSZETI VEZETŐ: SALÁT ZALÁN PÉTER

H a n g s ú l y o k

William Shakespeare: Hamlet (részlet)
fordította Arany János

„S elmébe védj jól e néhány szabályt. / A gondolatnak nyelve sose keljen / Nálad,
se tette ferde gondolat. / Légy nyájas ámbár, de ne köznap; / Kémlelve rostáld
meg barátodat, / Aztán szorítsd lelkedhez érckapoccsal; / De minden első jöttment
cimbora / Üdvözlétén ne koptasd tenyered. / Kerüld a patvart; de, ha benne
vagy, / Végezd, hogy ellened másszor kerüljön...”

Sarokpontok és kérdőjelek

Kossuth- és Jászai Mari-díjas színművész, rendező, érdemes és kiváló művész, a Magyar Művészeti Akadémia tagja, a napokban lett a nemzet művésze. Megnyerő egyéniség, sok pozitív jelzővel ékesítve. Nyolcvan évét meghazudtolva is áll a strázsán, hangját száz hang közül is megismeri a publikum. Mintha megszemélyesített alakjai fölött nem múlt volna el az idő. Az a nyersanyag, amiből összeáll az élet. Mécs Károlynak hívják. Vele beszélgettünk.

– Egy különleges előadással, a Tóth Ilonkával emlékezik meg a Nemzeti Színház az 1956-os forradalom hatvanéves évfordulójáról. A darab egyik szerepét ön játssza, és a végén nagy rendezői ötletként az öt meghívott vendég – Csurka László, Voith Ági, Dózsa László, Bodrogi Gyula és Mécs Károly – „kilep” a szerepéből, bemutatkozik, és röviden elmondja saját 1956-os történetét. Amit ön röviden a színpadon elmond, arról szeretném bővebben faggatni.

– Egy keveset az előzményekről. Húszéves voltam 1956-ban. Október 23-tól szinte valamennyi fontos helyszínen megfordultam, a rádiótól kezdve a Corvin közögig, s a végén a János-kórházban kötöttem ki, amely közel volt a lakásunkhoz. Jártunk ki, sebesülteket hoztunk be és betegeket szállítottunk. Egy csodálatos élményem fűződik ezekhez az órákhoz. Amikor megérkezett vidékről a kórháznak szánt élelem, s a szekerekről leadogatták a csomagokat, könnyekig meghatódtunk a gyönyörű, tiszta konyharuhákba kötött kolbászoktól, lisztől, szalonnáktól. A vidék szívverésétől. Aztán jöttek a Vöröskereszt segítségével a különböző gyógyszerzállományok külföldről. Ezeknek a csoportosítása is a mi feladatunk volt. Nagyon sokat dolgoztunk: napi tíz-tizenkét órát. Nekem akkor már a nyári foglalkozások miatt volt egy kis rutinom a betegápolásban.

– Hiszen orvosnak készült...
– Igen, orvos akartam lenni, de nem vettek fel az egyetemre.
– Most mondjam azt, hogy hála istennek?

– Hát igen, a fene tudja... Lehet, hogy csak kö-zépszerű orvos lettem volna... Ami a színpadon elmondott szavaimat illeti: a november negyediké után történetekről most beszélék elő-ször, anélkül, hogy valamilyen „érdemrendet” óhajtanék ezzel szerezni. Eredeti képzettségem szerint műszaki retusőr voltam, és abban az időben egy IX. kerületi üzemben dolgoztam. Körülbelül öt szakmába kontárkodtam bele. Akkori főnököm egy rendkívül intelligens, mobilis, nagyszerű ember volt, és az orosz hadifogságából eredően, kitűnően beszélt oroszul. Szerzett egy orosz nyelvű igazolványt, és mi ezt egy az egyben úgy másoltuk le, hogy nem lehetett megkülönböztetni az igazítót.

– Mi állt benne?
– Az, hogy az a személy, aki a szóban forgó igazolványt felmutatja, a szovjet hadsereg védelme alatt áll.

– November negyediké után ez bátor cselekedet volt!

– Nagyon nehéz munka volt, mert megfelelő papírt kellett hozzá találni; dossziékat bontottunk szét, és azokból gyártottuk a „dokumentumokat”. Más színnel nyomtattuk a szöveget, és más színnel a pecsétet. Az aláírás is adott volt. Ezeket mind kifotografáltuk és egymásra nyomtuk, majd a főnököm névre szólóan, orosz betűkkel ráírta a megfelelő nevet.

– Kik kapták az igazolványokat?
– Azok az emberek, akik menekülni kényszerültek. Ezzel a papírral eljutottak a határig, mert senki sem mert hozzájuk nyúlni.

– Vajon hány ember köszönhette önöknek az életét?

– Nem tudom. Mindenesetre több tucat készült az igazolványokból. Erről hatvan éven át mélységesem hallgattam. Hogy miért, az teljesen nyilvánvaló. A főnököm elhagyta az országot, és sajnos már nem él. De életének utolsó szakaszában újra felvettük a kapcsolatot.

– Soha nem volt baja 1956-os ténykedéséből?
– Egy ideig követtek. A feleségemmel együtt részt vettünk a svájci segélyszolgálat akciójá-

ban és különböző rendezvényein. Ez szemet szúrhatott a belügynek. Akkor már főiskolás voltam, és nagyon féltem. Egy ideig tartott az ijesztgetés, egy fekete autó gyakran megállt a házunk előtt, de aztán leszálltak rólunk.

– Azon meditáltam, mivel lehet Mécs Károlyt lázba hozni. Bevallom őszintén, csak tapogatóztam. Nem írt könyvet az életéről...

– Nem is fogok!
– Mégis, a művészetén kívül mi az, ami leggyakrabban foglalkoztatja?

– Nem tudok sorrendet felállítani, és nehéz bármit is kiemelni. Tulajdonképpen minden érdekel. Nemcsak azért, mert az érdeklődés és a figyelem a szakmámmal jár együtt, hanem mert tudom, a kíváncsiság, nem pedig a kételkedés a tudás forrása. Ha két szóban kellene megfogalmaznom, mi az, ami mindennél többet segíthet az embereknek, ezt mondanám: a lelkes érdeklődés. Teljesen lázba jöttem például a déli félteke új rádióteleszkópjától, amely már az első napon azonnal felfedezett ezerháromszáz távoli galaxist; ezek közül idáig csak hetven volt ismert. A hatvannégy érzékelőt csak 2018-ban fogják felállítani, de már az első nap igazolta, hogy forradalmi újdonságról van szó, amely nagyon fontos felfedezéseket hozhat a fekete lyukról, a sötét energiáról, a világegyetem letkezéséről. Kérdezem: hol van a végtelen vége? Merthogy az ember véges gondolkodású. Azt mondják, ahol a párhuzamosok összefutni látszanak, az a végtelen vége. De nem igaz, mert a végtelen fogalmát nem vagyunk képesek föl-fogni. Ezen sokat meditáltam, hogy hogyan lehetne túllépni rajta. Az ember istenhite is olyan, hogy a megismert világ mögé tesz egy spirituális sorompót, amikor azt mondja: hát igen, in-nentől az Isten dominál, ez az ő alkotása. Ezt erősen hiszem, de ugyanakkor a sorompó egyre jobban és jobban kitolódik, ahogy a mikro- és makrovilág ismerete bővül. De minden fölött mégiscsak azt érzem, hogy kell lennie valami-fele olyan akaratnak, amely ezt az egészet ko-ordinálja. Aki az egészet kitalálta. Ez nagyon

érdekes probléma, amellyel egész életemben foglalkoztam, már fiatalkoromban is.

– Lehet, hogy Isten félkész állapotban adta át nekünk a világot, hogy mi is részesüljünk az alkotásban?

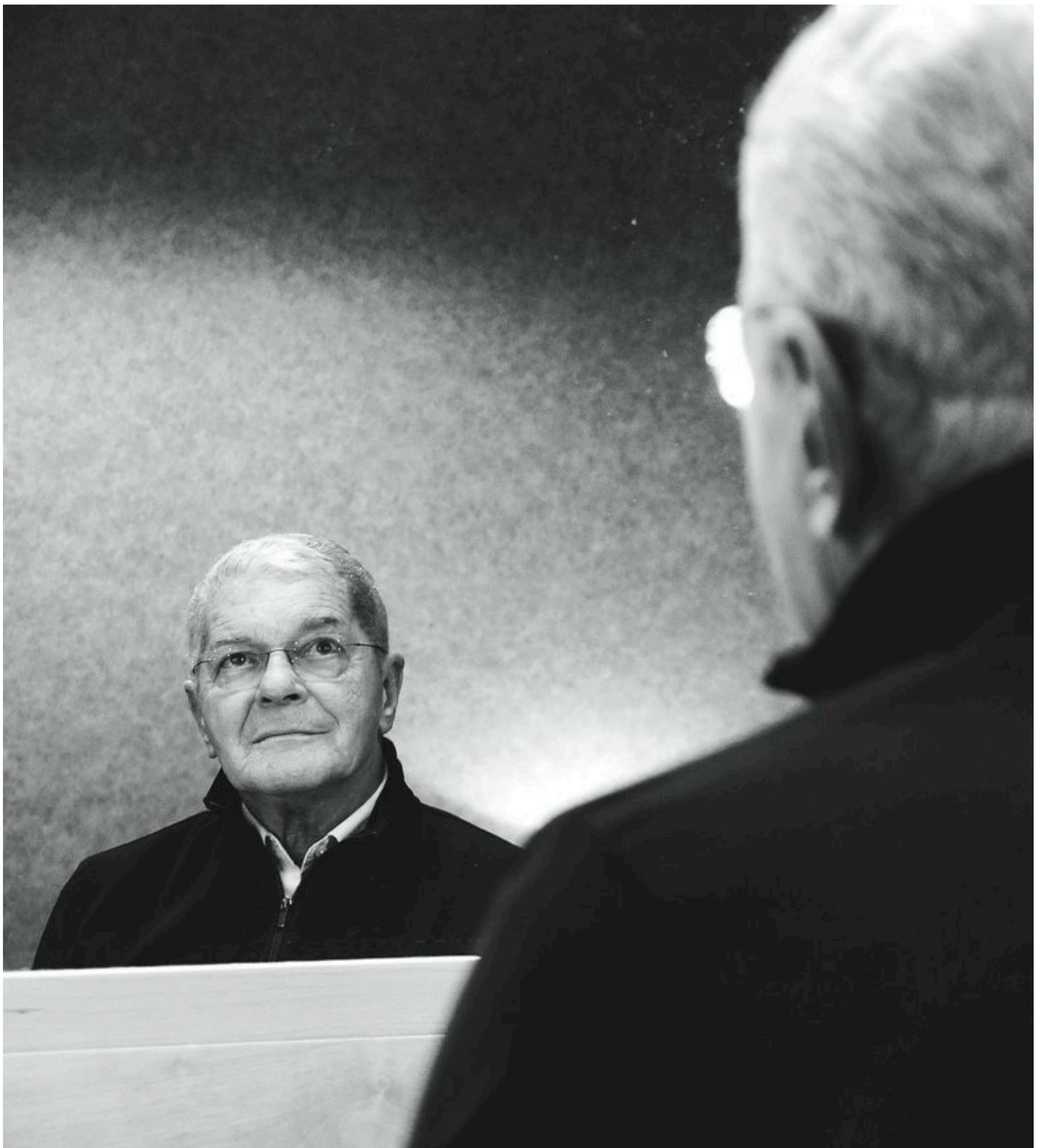
– Nem tudom. Az alkotás szóló műfaj, hasonlóan a gondolkozáshoz. Az ember furcsa, összetett lény. Évei számától függően változtatja a véleményét, a hangsúlyait. Mondok egy egyszerű példát. Néhány évvel ezelőtt Németországban Christoph von Dohnányi vezényletével két előadásban a Kékszakállú herceg vára című Bartók-opera résztvevője voltam. Én mondtam magyarul a prologust, mert az új rendszer szerint minden operát az eredeti nyelven kell eljátszani. A svájci énekesnő és a német énekes megtanulták magyarul a szöveget, ami dicséretes teljesítmény. Beültem a próbára, és a hetedik ajtónál egyszer csak elkezdtem könyneezni. A művet régóta ismertem, és azt hittem, értem. És akkor, ott, hetvenvalahány évesen értettem meg, mi is valójában ez a mű? Ki ez a Bartók? Aki egy vékonypénzű, átszellemült arcú embernek látszott, és kiderült, hogy a leg-erősebb férfikarakter, akit valaha ismertem.

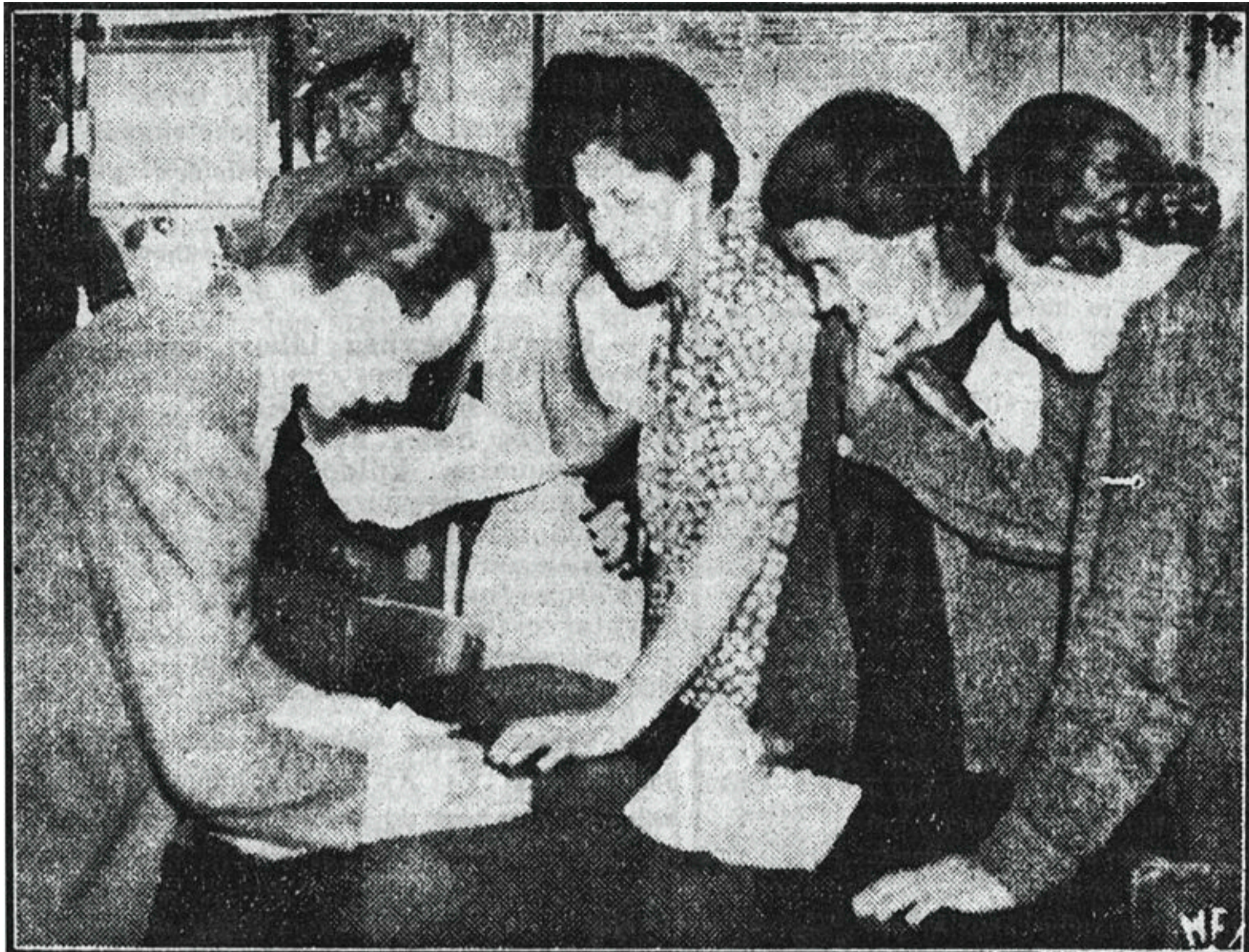
– Így vagyunk a könyvekkel is. A más-más korban újraolvasott könyvek új felfedezésekhez juttatnak minket. És nem igaz, hogy a könyvek bebalzsamozott agyak.

– Így van. Tessék elolvasni Felix Salten 1923-ban írt, Bambi című világhírű, állítólag gyerekeknek írt regényét. Ez a mű nem gyerekeknek szóló kötet, hanem felnőtteknek írt, csodálatos történet, amelyből mindenki okulhat. Vagy el kell olvasni Saint-Exupéry A kis herceg című, 1943-ban írott könyvét, amely leginkább a felnőtteknek való. Minden kornak más és más mond. Ezek azok az irodalmi csodák, amelyekre az ember időről időre rámered: te jó isten, akkor ezt olvastam ki belőlük? Nekem történetesen az maradt meg, hogy Bambi sír az anyukája után, de most egészen mást jelentenek a mondatok, a szavak: tanulj, tőrj, figyelj! folytatása a III. oldalon

Sarokpontok és kérdőjelek

*Mécs Károly: A családban csupa tisztességes ember volt.
Ilyen csepürágófajta nem volt egy darab sem.*

Képirás (30.)

Az életről beszélni háborús időkből, avagy Baráth Ferenc hírlapíró elveszett aktatáskája és a becsületes megtaláló esete a „másra nézve érdektelen apróságokkal”

Kibombáztak

Bretagne felé igyekszik egy amerikai rohamcsapat – írta hetvenkét esztendővel ezelőtt, az 1944. augusztus 4-i számának címlapján a Pest című lap, nagy, szemet szűrő gyászfekete betűkkel, mintha szalagcím lenne. De igazából jóval több volt ez annál! Horthy Miklós kormányzó ekkor már a kiugrás lehetőségét mérlegelte, fontolgatta, tervezgette, hiszen számoljunk csak utána: tizenkilenc nappal az itt idézett lapszám megjelenése után történt a román kiugrás, huszonöt nappal az újság utcára kerülése után pedig a kormányzó lemondatta Sztójay Dömét, akinek a helyét Lakatos Géza vette át a miniszterelnöki székben. Mindez már a kiugrási kísérlet előkészítésének folyamatába tartozott...

Persze minderről vélhetően még mit sem tudhatott a Pest című lap szerkesztője, aki a címlapon augusztus elején még így foglalta össze a harsányan hivalkodó betűkkel szedett hírügynökségi jelentéseket: „A Rennes és Dinan német helyőrsége ellen indított amerikai páncélostámadások megfiúsultak”. Aztán meg: „Makacs küzdelem Vire városáért”. Egy sorral lejjebb pedig: „Sorozatos hajóelsüllyesztések a Szajna-öbölben”. Háborús esztendő volt 1944, s nyáron bizony már egyre többen érezték – s belátták olyanok is, akik korábban még hevesen tiltakoztak volna ennek még csak a gondolata ellen is –, hogy ebből immár nem lehet győztesen, emelt fővel kijönni. Ekkor már egyre nyilvánvalóbb volt, hogy a szovjet előrenyomu-

lás nem lehet feltartóztatni, s hogy fegyverszünetről – akár mennyire is szeretnék magukat inkább a briteknek megadni – csak Moszkvával érdemes tárgyalni.

A Pest című lap, bár címloldalán legfelül a külföldi haditülsítésekkel nyitott, következő sorában máris áttért a hazai vonatkozásokra: „A Keleti-Kárpátok hágói irányában nem csökkenő erővel tart a bolsevista nyomás” – írták. Alatta pedig igyekeztek egy kicsit még felcsillantani a reményt: „A Kárpátok előterében a németek több helységet visszafoglaltak.” Ha fellapozzuk az újságot, a második oldalon Z. Szabó Béla írását olvashatjuk. Az életről beszél Zoltán, a tizenhat éves kis öreg: „Hajnalkora az életnek az, amikor valaki azt mondja magáról: tizenhat éves. Villámlás az emberöltő horizontján. Színe, illata van ennek a szónak, a zsenge termés üdítő íze érzik belőle. Nincs felelősség mögötte, csak ábrándok, tervek, csodálatos képzelések” – írta átszellemülten.

Budapest második világháborús bombázása 1944 áprilisában kezdődött, s habár az ellenséges légierő elsődleges célpontjai az ipari létesítmények voltak, a legkevesebb, hogy a polgári lakosság sem érezhette biztonságban magát, hiszen lakóházakat is rendszeresen ért találat, a halálos áldozatok száma a légoltalmi intézkedések ellenére is egyre csak növekedett. Augusztusra tehát nagyon sokan maradtak fedél nélkül, sokan elmenekültek a fővárosból vidékre, de szép számmal voltak

olyanok is, akiknek ott sem volt, ott sem lett volna hová menniük. A lapszám szemközti oldalán (fenti képünkön) közülük mutatott be néhányat – a korabeli hivatalos szóhasználattal: „kibombáztak” –, amint a lakáshivatalban intézték ügyesbajos dolgaikat, de ez csak egy képes tudósítás volt, nem tartozott hozzá szöveges tartalom.

Hátul viszont, az utolsó előtti oldalon, az apróhirdetések között egy izgalmas hirdetményt találunk: „Baráth Ferenc hírlapíró csütörtök este az Újpest felé haladó 90-es villamoson felejtette barna bőröndöcskéjét. Kéri az iratokkal, kéziratokkal és másra nézve érdektelen apróságokkal teli bőrönd megtalálóját, hogy magas jutalom ellenében juttassa el Rákóczi út 54. sz. alá.” Arról nincs információnk, hogy a becsületes megtaláló utóbb jelentkezett-e, s arról sem, hogy háborús időkből mik is lehettek vajon ezek az itt említett, „másra nézve érdektelen apróságok”, arról azonban viszonylag pontos ismeretekkel rendelkezünk, hogy milyen nyomot hagytak az akkor tizenhat éves fiatalok – akiket életük hajnalkorán ért a világegés – lelkében a bombázások napjai, hónapjai, a háborús megpróbáltatások. Megkeseredve, sokan talán soha többé nem tudtak a szájukra venni olyan szavakat, amelyekből a zsenge termés üdítő íze érződött volna ki. Még ha a kibombáztak előbb-utóbb új otthonhoz is jutottak. Az emberöltő villámlásokkal tarkított horizontján. (SZPA)